

Cihanzâde Ailesi Vakıfları¹

İlker GÜMÜŞ²

ÖZ

Bir efsaneye göre Cihanzâde sülalesinin hikâyesi, 1522 yılında Aydın'ın Amazon bölgesinde başlamıştır. Bu efsane bize Cihanzâde ailesinin Kanuni Sultan Süleyman tarafından Koçarlı ovasının kendilerine yurtluk olarak verilmesiyle güç kazandığını, tarım ve ticaretle uğraşarak bölgenin en güçlü ailelerinden biri olduğunu söylemektedir. Yapılan araştırmalar, Menderes Türklerinin önce Koçarlı'nın Mazın (Amyzon) bölgesinde yerleşip daha sonra Aydın (Meandros)'da yaşadığını göstermektedir. Menderes Türklerinden oldukları anlaşılan Cihanzâdeler, arşiv kayıtlarında kendilerinden Aydın Güzelhisarı ve Sobuca âyanları olarak bahsetmektedir. Cihanzâdeler; “voyvoda”, “âyan”, “muhassıl vekili”, “dergâh-ı âli ser-bevvabı (kapıcıbaşısı)”, “kâtiplik” ve “kadılık” gibi önemli devlet görevlerini uhdelerinde bulundurmaları, bölgedeki âyan aileleriyle akrabalık kurmaları ve bu ailelerin bölgenin ileri gelen zengin ve soylu aileleri olmasından dolayı bölgesel bir siyasi aktör olma imkânına da kavuşmuşlardır.

Cihanzâde ailesinin kimi zaman akçeye fazla zam yapmasından dolayı payitahta şikâyet edildiği ve halkla çekişmede olduğu, kimi zaman da kendi içlerinde mal ve mülk mücadelesinde olduğu görülmektedir. XIX. yüzyıl sonlarında ise aile arşiv belgelerine göre mal ve mülklerini iyi yönetememesi sebebiyle borçlandığı anlaşılmaktadır. Bütün bunların sonucunda aile; Osmanlı'nın son döneminde ekonomik gücünü zamanla kaybetmiş, sahip olduğu mülk ve topraklarını zengin vakıflar kurarak koruma yoluna gitmiştir.

Cihanzâde Abdülaziz Efendi vakfını konu alan Arel'in yayınlarının dışında ailenin vakıflarını ele alan yayınlar bulunmamaktadır.

¹ Bu makale Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Abdülhamit Tüfekçioğlu danışmanlığında hazırlanan “Cihanoğlu Ailesine Ait Mimari Eserler” tezinden üretilmiştir.

² Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye.
E-posta: ilker_gumus_88@hotmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6276-3298>,
DOI: 10.32704/erdem.2022.82.046

Makale Geliş Tarihi: 14.01.2021 * Makale Kabul Tarihi: 09.06.2022 * (Araştırma Mk.)

Bunun yanı sıra Cumhurbaşkanlığı devlet arşivi, Cihanzâde aile arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi ile ailenin Aydın coğrafyasında bulunan mezar taşları kaynak alınarak ilk kez detaylı bir Cihanzâde ailesi şeceresi oluşturulmuştur.

Yapmış olduğumuz arşiv ve yayın taramalarında ailenin vakıflarını doğrudan ele alan ve bir bütünlük içinde inceleyen bir yayın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu makalede 1522-1923 yılları arasında varlığını sürdüren Cihanzâde ailesinin önemli şahsiyetlerinin yanı sıra ailenin 1736 yılında ilk vakıflarını, 1882 yılında da son vakıflarını kurdukları on dört vakıf tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âyan, Aydın, Cihanoğlu Ailesi, Cihanzâde, Koçarlı, Osmanlı, Vakıf

Cihanzade Family Foundations

ABSTRACT

According to a legend, the story of the Cihanzâde dynasty started in 1522 in the Amazon region of Aydın. This legend tells us that the Cihanzâde family gained strength when the Koçarlı plain was given to them by Suleiman the Magnificent as fief and that they became one of the strongest families in the region by engaging with agriculture and trade. Research shows that the Menderes Turks first settled in the Mazin (Amyzon) region of Koçarlı and then lived in Aydın (Meandros). Cihanzâdes, who were considered to be from the Menderes Turks, called themselves as Aydın Güzelhisarı and Sobuca notables in archive records. Cihanzâdes gained the opportunity to become a regional political actor due to holding important public positions such as “voivodship”, “notable”, “representative attorney”, dervish-i ali ser-bavvabi”, “clerk” and “judge”, and by establishing kinship with the notables families in the region which were the dignitary, wealthy and noble families.

It is seen that the Cihanzâde family were sometimes complained to the Ottoman Capital due to the excessive raise they gave in akçe and they were in conflict with the people, and sometimes they struggled for property among themselves. According to archive documents, it is understood that the family got into debt due to not being able to manage their properties well at the end of the XIX. century. As a result of all this, the family; In the last period of the Ottoman Empire, lost its economic power over time, and started to protect its properties and lands by establishing wealthy foundations.

There are no publications mentioning the foundations of the family other than Arel’s publications on Cihanzâde Abdülaziz Efendi foundation. In addition, the Presidential state archive, the Cihanzâde family archive, the General Directorate of Foundations archive, and the family’s gravestones in the Aydın geography were used as a source and a detailed Cihanzade family genealogy was created for the first time.

In our archive and publication scannings, we have determined that there are no publications that directly address the foundations of the family and examine them in integrity. In this article, the important personalities of the Cihanzâde family, who lived between 1522 and 1923 and the fourteen foundations, the first established in 1736 and the last in 1882 by the family, are introduced.

Keywords: Âyan (Notable Person), Aydın, Cihanoğlu Family, Cihanzade, Koçarlı, Ottoman, foundation.

Giriş

Efsaneye göre Cihanzadelerle ilgili bilgiye Kanuni Sultan Süleyman Han'ın 1522 yılında gerçekleştirdiği Rodos Seferi anlatılırken rastlanır. Bu seferi anlatan tarihçiler, Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi'ne giderken Mazın bölgesinde konakladığını, bu sırada Türkistan'dan gelip Mazın bölgesini yurt tutan Türk aşiretlerle karşılaştığını ve bunların reisi Mehmet Bey'in 250 adamla Rodos Seferi'ne katıldığını haber vermektedir. Kanuni Sultan Süleyman, Rodos'u fethedip geriye dönerken de aynı güzergâhı kullanmış ve yine Mazın'da konaklamıştır. İşte bu konaklama esnasında Mehmet Bey'in bir oğlu doğmuş ve Mehmet Bey, padişaktan oğluna bir isim vermesini istemiştir. Çocuğun adını Cihan koyan padişah Beşparmak Dağları'ndan Çine Sarı Çayı ile Koçarlı Ovası'na kadar olan yerleri kendisine yurtluk olarak vermiş, bilahare aşiretin Sobuca'ya yerleşmesini istemiştir. Ayda Arel'in yaptığı araştırmaya göre aşiret, Menderes Vadisi'ne inerek Sobuca ve çevresine yerleşmiş ve tarımla uğraşarak zenginleşmiştir (Arel 1993: 189). Bu rivayetin ne kadarının doğru olduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Rûznâme'ye göre Rodos Seferi için 16 Haziran 1522 Pazartesi günü İstanbul'dan ayrılarak Üsküdar'a geçen Kanuni Sultan Süleyman; İznik, Kütahya, Denizli, Muğla üzerinden 41 günlük bir yolculuktan sonra Marmaris'e ulaşmıştır. Rodos'un fethinden sonra 2 Ocak 1523 günü adadan ayrılarak Marmaris'e geçen Kanuni; Marmaris, Ula, Muğla, Saz, Alaşehir, Akhisar, Susıgırlık, Subaş, Balabanlı, Umurbey ve Dil üzerinden 19 menzillik güzergâhı ile İstanbul'a dönmüştür (Ertaş ve Kılıçaslan, 2017:8). Bu açıdan bakıldığında Mazın bölgesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın gidiş-dönüş güzergâhında bulunmamaktadır.

Büyük bir ihtimalle söyleyebiliriz ki Cihanzadeler, Rodos Seferi'nde Kanuni Sultan Süleyman'ın ordusu ile gelen İstanbul kökenli bir âyan ailesi olup Aydın'da tarım ve deniz aşırı ticaretle uğraşarak zenginleşmiş, zamanla Osmanlı sultanlarıyla da akrabalık bağları kurmuşlardır.

Yapılan araştırmalar, XVIII. yüzyılda Anadolu'da âyan ve beylerin genellikle Türkmen olduğunu ve devletin önemli kademelerinde görev yapan köklü, yerli ailelerden geldiğini göstermektedir (Arel 1993: 189).

Cihanzadelerden ilk vakıf ve âyanlık görevine sahip olan Hacı Mehmet Ağa'nın Güzelhisar'a gelmeden önce Cincin köyünde bir konakta yaşadığı söylenmektedir (Arel 1993:190). Bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Ailenin tarihini ancak Cihanzâde Abdülaziz'in Mustafa ve Halil adla-

rındaki oğulları zamanında düzenli arşiv belgelerinin gelmeye başlamasıyla öğrenebiliyoruz.

Bazı araştırmacılar El-Hac Abdülaziz Efendi'nin yalnızca Cincin köyündeki (Sarıbey 2013:30) konaklarda kaldığını ileri sürmüştü de bu, doğru görünmemektedir. Zira H 1197/M 1782 yılında vefat ettiğinde Güzelhisar'da Cihanoğlu Camisi'nin yanındaki mezarlığa defnedilmiştir. Ayrıca yaptırdığı medresede müderrislik ve Sobuca'da âyanlık yaparken büyük ihtimalle hem Güzelhisar hem de Cincin köyündeki konakta oturduğu söylenebilir (Sarıbey 2013:33). Abdülaziz Efendi, âyan iken 1770'te yapılan Moskof Muharebesi'ne 300 neferle, 1772'de ise 400 neferle orduya katılmıştır. 1774 ve 1776 yıllarında Tuna ve Bağdat başbuğu olarak tayin edilip asker tedarikiyle emrolunmuştur (C. AS. 42351/973; C. AS. 48675/1101; C. AS. 29082/693). H 1190/M 1776 yılında (Arel 1993: 193) Abdülaziz Efendi "akça"ya zam yaptığı, haksız kazanç ve Güzelhisar'da camisini gösterişli şekilde yaptığı için şikâyet edilmiştir.

Abdülaziz Efendi'den sonra yerine damadı ve kardeşinin oğlu olan Cihanzâde Hüseyin Bey âyan olarak tayin edilmiştir (C. ML. 31206/766; D. BŞM. MHF., 42/70). Bu süreçten sonra Abdülaziz Efendi'nin evlatları âyanlık makamına bir daha gelememiştir. Cihanzâde Abdülaziz Efendi'nin soyundan gelen dikkat çekici isim ise İstanbul'daki adalarda ve Mahmut Paşa Mahkemesi'nde kadılık yapan Ümmügülsüm binti Fatma bin Mustafa bin Mehmet Nuri binti Hatice Şayan bin Mahmut Celaleddin Efendi'dir (Osmanlı Arşivi NFS.D.

00113; MN./EV.D. 13741; VGM 2 teşrin-i evvel 928 tarihli 124/87 Numaralı karar defteri; Adalar Mahkemesi 7-4; Mahmut Paşa Mahkemesi sicili 126, H 1134-1335.; İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi, Mahmut Paşa Mahkemesi, 246 no.lu defter).

Hacı Mehmet Ağa'nın oğullarından biri de 1770-74 yılları arasında Aydın muhassıl vekilliği yapan Mustafa Ağa'dır. Hamzabali ailesinden el-Hâcce Fatma Şerife Hanım'la evli olan bu kişi, Güzelhisar'da yaşamıştır (C. AS. 1201/53776; C. AS. 911/39314). Yine aynı yıllarda Mustafa Ağa'nın mirî borcu ve şahıslara olan borçları yüzünden davalı olmuştur (C. ML. 624/25686; AE. SABH.I. 283/18977; TS. MA.E. 878/17; TS. MA.E. 550/43; C. ML. 659/26949; AE. SABH.I. 116/7853; AE. SABH.I. 14/1251). Özellikle 1770'lerden sonra mali sorunları olduğu öğrenilen Mustafa Ağa, Aydın Cihanzâde haziresindeki mezar taşına göre 1775 yılında ölmüştür (Kurukaya 2014: 193).

Mustafa Ağa'nın oğlu Hüseyin Bey, amcasının kızı Emetullah Hanım ile evliydi. 1781 yılında Hüseyin Bey İzmir'de Fransız tüccarlarla ticaret yapmış, iki yıl (1783) sonra Aydın Güzelhisar muhassıllığı görevine getirilmiştir (C. ML. 12528/271; C. ADL. 5900/98).

Hüseyin Bey, 1775 yılından itibaren ekonomik sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Babasından kendisine kalan mirasa rağmen İlyaszâde Halil Ağa'ya ve sadrazam kethüdası sabık müteveffa Raşit Süleyman Efendi'ye borçlu duruma düşmüştür (C.ML. 662/27097; AE. SSLM. III, 333/19269). 1790 yılında tekrar borçlanan Hüseyin Bey'in Sakızlı Dimitri adında bir kişiye cizye ve avarız borcundan dolayı Aydın kadısına ve Aydın muhassılı Karaosmanoğlu Hüseyin Bey'e borcun tahsili için emir verilmiştir (C. ML., 3939/8; C. DRB., 396/8). Hüseyin Bey, babasından kendisine kalan Tepecik Çiftliği'ni H 1212/M 1797-98 yıllarında I. Abdülhamid'in altıncı kadını ve Hibetullah Sultan'ın annesi olan Şebsefa Kadın'a 33,500 kuruşa satmıştır (Arel, 1993: 198-199). Arel'in görüşüne göre Abdülaziz Efendi'nin, İbrahim Ağa'nın verese (mirasçılar) yüzünden dava edilmesiyle başlayan mülk mücadelesi, kardeş çocuklarına kadar egemenlik kaygılarının yanı sıra ekonomik çekişmelerin olduğunu gösterir (Arel 1993: 199). Bu sebeple aile içinde sürekli bir çekişme bulunmaktadır. Aydın Cihanzâde Abdülaziz Efendi Camisi'nin deposunda bulunan mezar taşından hareketle Hüseyin Bey'in 1802 yılında öldüğü anlaşılmaktadır (Kurukaya 2014: 229). Hüseyin Bey'in Ahmet Atıf, Nimetullah ve Şerife Fatma adında çocukları bulunmaktadır. Ahmet Atıf Bey'in Aydın Güzelhisar'da Zaptiye Meclis Azası olduğu ve babasının döneminde olduğu gibi ailede mali sıkıntıların devam ettiği anlaşılmaktadır. Güzelhisar'daki tarlalarına Türkmenzade Osman Bey tarafından bir müdahale yapıldığı ve ilerleyen yıllarda Ahmet Atıf Bey'in Osmanbükü'ndeki çiftliğini ve bağlarını Fransız Mösyö Karanun'a sattığı görülmektedir (HR. MKT., 96/295).

Ailenin Güzelhisar kolu gibi Sobuca kolunda da sıkıntılar mevcut olduğu belgelerden anlaşılmaktadır. İbrahim Ağa'dan sonra Sobuca âyanı olarak yerine geçen oğlu "cihankârdanı" Mustafa Ağa'nın devletle sürtüştüğü, söz gelimi tımar ve zeamet yoklamalarına çağrıldığı hâlde gitmek istemediği bilinir (Arel 1993: 200). Mustafa Ağa, 1784-1808 arasında Aydın muhassıllığı ve Sobuca âyanlığı yapan ve Kıbrıs'la da bağlantısı olduğu anlaşılan Cihanzâde Hacı Hasan'ın kızı Fatma Hanım ile evlenmiştir (C. BH. 11337/245; C. ML. 14669/358). Koçarlı'da yaşayan Mustafa Ağa'nın, ailenin Güzelhisar kolu ile tarım çiftliği olarak kullanılan Cincin Kalesi paylaşımı konusunda an-

laşmazlık yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca aile toplumda saygınlık ve âyanlık yönetim merkezi olarak kullandıkları kule yapıları da inşa ettirmişlerdir (Gümüş 2015: 29-39). Koçarlı Cihanzâde Camisi'nin haziresinde bulunan mezar taşına göre Mustafa Ağa 1860 yılında ölmüştür (Varol 2015: 112). Ailenin diğer üyeleri ellerindeki geniş çiftliklere ve sayısız bahçe ve zeytinliklere rağmen aşar mültezimliği yapmıştır (Gökbel 1936: 196).

Arel (Arel 2006: 91-109) "Müderriş Cihan-zade Abdülâziz Efendi ile Aydın Güzelhisarı'ndaki Camisi ve Diğer Vakıfları Hakkında" adlı makalesinde Cihanzâde Abdülaziz Efendi Külliyesini Aydın Güzelhisar kent dokusu çerçevesinde kültürel etkileşimi ile aile bireylerin statüsü üzerinde durmuştur. Tül (Tül 2011: 58-65) "El-Hace Ümmühan Kadın Vakfiyesi" kitap bölümünde Cihanzâde Abdülaziz Efendinin kızına ait vakfının sadece vakfiyesini tanıtmıştır. Apak (Apak 2014) "Tarihte Cihanzadeler ve Kurdukları Vakıflar" adlı uzmanlık Tezinde vakıfları yüzeysel olarak ele aldığı ve soybağı kurmaktan kaçındığı gözlenmektedir.

Burada amacımız arşiv ve vakfiye çalışmaları ışığında Cihanzâdelerin kurdukları vakıfları ayrıntılı olarak tahlil edilecektir.

Cihanzâde Ailesi Vakıfları

Cihanzâde Mehmed Ağa Vakfı

Arşiv kayıtlarında Cihanzâde Mehmet Ağa Vakfı olarak geçen bu vakıf Zilhicce 1149/Nisan 1737 tarihinde kurulmuştur (AVGM 736, 27, 15.). Ailenin üst soy bilgisini öğrendiğimiz Hacı Mehmet Ağa'nın vakfiyesine göre onun vakfettiği mülkler ve yapılar -ki bunlar vakıf literatüründe akar ve hayrat olarak nitelendirilmektedir- Kuşadası'ndan Mendice (?) kazasına (Arel 1993: 187) tabi bölgede (bkz. Tablo 1), Koçarlı, Sobuca, Tıgılı, Cincin, Bahçeköy, Timinciler, Taşköy ve Çakmar'da bulunmaktadır.

TABLO 1: Cihanzâde Hacı Mehmet Ağa Vakfı

Akarlar	Mahzen	Ev	Han	Bağ (Dönüm)	Arazi (Dönüm)	Değirmen	Dükkan	Zeytin Ağacı
Sayısı	3	4	1	41	1778	2	1	6755
Hayrat	Medrese	Kütüphane	Mekteb	Cami				
Sayısı	2	1	1	1				

Bu akarlardan elde edilen gelirlerle hizmet veren vakfın hayratı ise yukarıdaki Tablo 1'de belirtilmiştir. Bunlar Güzelhisar (Aydın)'ın Ramazan Paşa Mahallesi'nde medrese ve kütüphane, Cemaleddin Mahallesi'nde sıbyan

mektebi ve Dedeköy’de cami ve medreseden ibarettir.

Vakfın hizmetlerini görmek üzere toplam 5 kadro tahsis edilmiştir.

Bu görevler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 2: Cihanzâde Hacı Mehmet Ağa Vakfı’nın kadrosu ve ücretleri

Kadro	Talebe	Müderris	İmam	Cami Hizmetlisi	Hafız Kütüb
Sayısı	?	1	1	1	1
Ücret Günlük (Yevmiye Akçe)	1	20	?	1	2

Ayrıca vakfa ait caminin mum, kandil yağı, bal mumu ve hasır vs. ihtiyaçları için de ikişer akçe belirlenmiştir. Ayrıca gelirlerden onarım, tadilat masraflarının karşılanması da şart koşulmuştur.

Vakfın tevliyetini (en üst yönetici) hayatta olduğu sürece Mehmet Ağa yapacaktır. Onun ölümünden sonra tevliyet salih olması kaydıyla erkek evlatlarına geçecektir. Görev, onların soyu tükendiğinde kız çocuklarından en salih olanı tarafından yürütülecektir. Çocuklarının soyu kesildiğinde El-Hac Mehmet Ağa’nın aynı düzen içinde kardeş çocuklarınca yapılacaktır. Bunların nesli de son bulduğunda tevliyeti azatlı köleleri ve onların evlatları yerine getirecektir. Aile soyu tükendiğinde Güzelhisar hâkiminin uygun bulacağı bir kişi müteveli olacaktır. Hacı Mehmet Ağa vakıf tevliyet görevinde iken galle fazlasını kendisinin alacağını, ölümünden sonra tevliyeti evlatlarında iken ikili birli şeklinde almasını kararlaştırmıştır. Evlat tevliyetinin devam etmemesi durumunda gallelerin vakfın gelirine eklenmesine karar verilmiştir.

Cihanzâde Abdülaziz Efendi Vakfı

Hacı Müderris Abdülaziz Efendi, vakfını Şaban 1168/Mayıs 1755 tarihinde Güzelhisar (Aydın)’da kurmuş ve belgelerde Müderris Cihanzâde Hacı Abdülaziz Efendi Vakfı olarak yer almıştır (AVGM, 739, 101, 47.).

Vakfıyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 3’te bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar, Sobuca Kasımlar köyü, Tekeli köyü, Halilbeyli köyü, Cincin köyü, Tatar köyü, Haydarlı köyü, Arpacı köyü, Güdüşlü köyü ve Şahinciler köyüdür. Akarlardan elde edilen gelirlerle hizmet veren vakfın hayratı ise aşağıdaki Tablo 3’te belirtilmiştir. Güzelhisar

(Aydın)'ın Köprülü Mahallesi'nde Abdülaziz Efendi'nin vakfiyesine göre 1755 yılında inşası başlandığı ve kitabesine göre de 1756-57 yılında tamamlanan Cihanzâde Abdülaziz Efendi Külliyesi (Gümüş 2015: 48-61) olarak ta bilinen cami, medrese, sebil, çeşmeden(bkz Yılmaz 2014: 115-128) oluşur. Ayrıca Koçarlı'nın Cincin köyünde de cami'den ibarettir.

TABLO 3: Müderris Cihanzâde Hacı Abdülaziz Efendi Vakfı

Akarlar	Mahzen	Ev	Dam	Fırın	Ahr	Bahçe (Meyve)	Değirmen	Dükkân
Sayısı	6	2	1	7 2'si ekmek fırın	2	3 Ayrıca 20 dönüm sebze ve meyve bahçesi	2	1 Bakkal Dükkânı
Hayrat	Medrese	Çeşme	Cami	Sebil				
Sayısı	1	1	2	1				

54

Vakfın hizmetlerini görmek üzere toplam 12 kadro tahsis edilmiştir. Bu görevler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 4: Müderris Cihanzâde Hacı Abdülaziz Efendi Vakfı'nın kadrosu ve ücretleri

Kadro	İmam	Müezzin	Hatip	Müderris	Ferraş ve Bevvab	Su yolcusu	Cüzhan	Noktaçı	Nasih	Hafızkütüp	Minare kandilicisi	Şeyhulku
Sayısı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ücret (Yevmiye Akçe)	22	5	7	30	6	3	3	5	12	7	3	6

Cüzhan, cuma günü Kur'an okuyacak, nasih ise cuma namazından sonra cemaate tefsir ve hadislerle nasihat edecektir. Vakıf hizmetlisi 40 kandili yaka- cak, bal mumu ve zeytin yağı gibi ihtiyaçları alacaktır. Ramazan ayı boyunca

minarenin kandillerini yakacak bir görevli de olacaktır.

Cihanzâde Abdülaziz Efendi vakfının tevliyetini önce erkek, daha sonra kız evlatlarına şart koşturmuştur. Bunların nesli kesilince tevliyet, aynı usulle azatlı kölelere geçecektir. Yalnız bunların salih ve reşit olmaları şarttır.

Vakfın geliriyle öncelikle akar ve hayratının bakım ve tamirlerinin yapılması öngörülmüştür. Gelirlerin yetmemesi durumunda personel ücretlerinde indirim yapılacaktır. Şayet gelirler artarsa fazlası vakfın evlatlarına eşit bir şekilde paylaştırılacaktır. Evlatlarından kimse kalmamışsa vakfın gelirine eklenip hayırda kullanılacaktır.

Ümmühan Hanım Vakfı

Cihanzâde Hacı Müderris Abdülaziz Efendi'nin eşleri Ümmühani binti Abdullah ve El-Hâce Atike Hanım binti Abdullah da vakıf kurmuştur.

Ümmühan Hanım (Ö. 1219) vakfını, 25 Rabü'l-Ahir 1200/ 25 Şubat 1786 tarihinde Güzelhisar'da kurmuştur (AVGM 742,356,159.). Ümmühan Hanım vakfiyesinde saygın müderrislerden Abdülaziz Efendinin cariyesi olup sonradan çocuğu olduğundan kendiliğinden özgür olmaya hak kazanmış eşi olarak tanıtmıştır (Tül 2011: 61). Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 5'te bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler, Güzelhisar ve Bardakçı köyündedir. Cihanzâde Abdülaziz Efendi'nin külliyesinin yakınında bulunan sebiline ve çeşmesine tahsis etmiştir. Ümmühan Hanım bu sebilden yaz aylarında her gün kar ile soğutulmuş su ve bal şerbeti servis edilmesini şart koşturmuştur.

TABLO 5: Ümmühan Hanım Vakfı

Akarlar	Dükkân	Yağhane	Zeytin Ağacı	Sebze Bahçesi	İncir Bahçesi	Üzüm Bahçesi	Kahvehane	At Değirmen
Sayısı	30	1	323	3 kıt'a	1 kıt'a	1 kıt'a	1	1
Hayrat	Sebil	Çeşme						
Sayısı	1	1						

Vakfın hizmetlerini görmek üzere kadro tahsisleri ve görevler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 6: Ümmühan Vakfı'nın kadrosu ve ücretleri

Kadro		Sebilci	Vakıf Avarızı	Türbedar	Şıfa-i şerif öğretici	Hafız	İhlâsı şerif okuyan	Kayıym	Ferraşı	Temizlikçi (Cami için)	Talebe (iki medrese de bulunan)
Sayısı		1		1	1	2	1	1	1	1	?
Kuruş	Günlük	30		5	40			10	10		5
	Cuma Günleri									15	
	Yıllık		50								
	Ramazan Ayları					20	10				

Vakfın yönetimi ise Abdülaziz Efendi'nin vakfında olduğu gibi ölünceye kadar kendisi, daha sonra salih ve büyüklük esasına göre soyları tükeninceye kadar evlatlarınca yapılacaktır. Gelir (galle) fazlası da aynı esasa göre tasarruf edilecektir. Soyları tükendiğinde gelir fazlalığının Medine-i Münevvere'de Ravza-i Mutahhara'nın görevlilerine gönderilmesini istemiştir.

Ümmühan Hanım Para Vakfı

Ümmühan Hanımın, Evail-i Muharrem 1215 Hicri tarihinde para vakfı kurmuştur. Vakıf, para vakfı olduğu için herhangi bir hayrat kaydı yoktur (VGM 581/2, 469/441). Ümmühan Hanım tarafından 2000 kuruş vakfedilmiştir. Vakfın gelirinden Çuksort Mahallesi'nde bulunan su yollarının tamir edilmesi ve bu yolları tamir eden su yolcusuna aylık 5 kuruş ücret ödenmesini şart koymuştur. Cihazzâde Abdülaziz Efendi, cami şadırvanına yaz ve kış aylarında suyunun akmasının sağlanması ve tamirini istemiştir. Tamiri gerekmeyen hayratlar için ayrılan bütçenin anaparaya eklenmesi şartını koymuştur. Ümmühan Hanım bu vakfa El-Hac Ahmet Ağa adındaki kişiyi mütevellî tayin etmiş, vefatından sonra hâkimin bir mütevellî ataması ile yönetilmesini istemiştir.

Atike Hanım Vakfı

Cihanzâde Hacı Müderris Abdülaziz Efendi'nin diğer eşi Hacı Atike Hanım iki vakıf kurmuştur.

Birinci vakfını Aydın Güzelhisar'da 25 Cemaziyelahir 1202/2 Nisan 1788 tarihinde Cihanzâde Abdülaziz Efendi Halilesi El-Hacce Atike Hanım Binti Abdullah (AVGM 578, 272, 95) adıyla vakfı kurmuştur. Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 7'de bu vakfın akarları görülmektedir.

TABLO 7: Atike Hanım Vakfı

Akarlar	Dükân	Sebze Bahçesi	Değirmen	Zeytin ağacı	Kahvehane	Han	Ev
Sayısı	11 2'si demirci, 2'si helvacı, 3'ü bakkal, 1'i terzi, 1'i oturakçı, 1'i sarraç ve 1 abacı dükkânı	1 kıt'a ve 2 adet	3 1'i un değirmeni	260 adet	1 adet	1 Adet ve Ramazan Paşa Camisi yanındaki hanın hisseleri	1 Ev (19 odalı ve Rumlara kiralanmış)
Hayrat	Cami	Medrese	Çeşme	Sebil	Namazgâh		
Sayısı	2	1	4	3	1		

Birinci vakfın akarlarının kiraya verilmesini istemiştir. Bu akarlar; Güzelhisar, Karacaotlar köyü, Sobuca Afikar köyü, Cincin köyü, Milas kasabasıdır. Vakfın hizmetlerini görmek üzere kadro tahsisleri ve görevler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Vakfın hayratları; Güzelhisar At Pazarı Loncasında cami ve çeşme(bkz. Yılmaz 2014: 115-128), Tire Kapısı'nda çeşme ve sebil, Kubbe-i Ala Mahallesi'nde çeşme, Cincin köyünde cami ve medrese, Çakmar köyün namazgah ve sebildir.

Vakfın hizmetlerini görmek üzere kadro tahsisleri ve görevler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 8: Atike Hanım Vakfı'nın kadrosu ve ücretleri

Kadro	Vaaz veren kişi	İmam	Hatip	Müezzin	Tefsir Öğreticisi	Vaiz	Sıbyan Mektebi Muallim	Cami Ferraşı
Sayısı	1	1	1	1	1	1	1	1
Yıllık Ücret (Kuruş)	18	34	21	18	40	10	40	12

Vakfiye şartlarında ayrıca mektepteki hocaya ve talebelere birer kıyafet alınmasına ve mektebin ihtiyaçlarının karşılanmasına, caminin ihtiyaçları ve bal mumu, camide Hacı Abdülaziz Efendi'nin medrese odalarında kalan talebelere yıllık 135 kuruş harçlık verilmesine, Abdülaziz Efendi Camisi'ne bal mumu için yıllık 30 kuruş, Aydın Ulu Cami kandilleri için yıllık 10 kuruşluk zeytin yağı, Efendi-i Merhum Camisi'ndeki mutekiflere yıllık 20 kuruş, Tire Kapısı sebillerine kar ve bal şerbeti alınması için yıllık 15 kuruş ve sebildara yıllık 5 kuruş, Cincin köyü sebillerine yıllık 6 kuruş, Çakmar namazgâh ve sebillerine yıllık 6 kuruş, cami, sebil ve konakların su yolu kontrolü için su yolcusuna yıllık 40 kuruş, Köprülü Mahallesi avarızına yıllık 50 kuruş, Hasan Efendi Mahallesi avarızına yıllık 20 kuruş, Ala Mahallesi fakirlerine yıllık 30 kuruş ve Ramazan Paşa Mahallesi avarızına yıllık 20 kuruş verilmesini şart koşmuştur.

TABLO 9: Atike Hanım Vakfı'nın Abdülaziz Efendi Camisi için kadro ve ücretleri

Kadro	İmam	Müezzin	Aşihan	Vaaz veren kişi	Hatip	Salih Cami İmamı	İslam Hukuku Öğreticisi
Sayısı	1	1	1	1	1	1	1
Yıllık Ücret (Kuruş)	5	5	5	5	5	12	12

Çocuğu olmadığı için Cihanzâde Abdülaziz Efendi'nin vakfını yöneten mütevellinin vakfı yönetmesini istemiştir. Galle fazlası için müteveli ya da evlada galle yönetimi yoktur. Vakfın gelirlerinin fazlasının akar ve hayratların bakım ve tamirinde değerlendirilmesini istemiştir.

Atike Hanım, kurduğu ilk vakfın akarlarına iki farklı akar daha eklemiştir. Bunların 1 divanhane, kiler, mutfak, hamam, çeşme, havuz, avlu, portakal ve limon ağaçları bulunan bahçe, kapıcı odasından oluşan bir konak ve Güzelhisar'da Çırahan olarak bilinen yerin hisseleri olduğunu belirtmiştir (Apak 2014: 69).

Buna karşılık H 1202 (1787-88) yılına ait vakfiyesi ile mallarının tasarrufunu önceleri eşine ait vakfın mütevellilerine bırakan Atike Hanım, daha sonra H 1208 (1787-88) yılına ait zeyl ile bu malları üvey kızı Emetullah'ın tasarrufuna geçirmiştir. Gerek Abdülaziz Efendi ile yaptığı evlilik gerek bu vakfiye hükümlerine getirilen değişiklik Güzelhisar mukataalarının tek elde birikmesi isteğidir (Arel 1993: 196).

Atike Hanım Para Vakfı

Atike Hanım, ikinci vakfını 3 Muharrem 1205/12 Eylül 1790 tarihinde Şam'da para vakfı (VGM 578, 275, 96) olarak kurmuştur.

Zeynep Kadın Vakfı

Cihanzade Abdülaziz Efendi kızı Zeynep Kadın adıyla Cemaziyelevvel 1208/Aralık 1793 tarihinde kendi adını taşıyan vakfı Muğla sancağı, Dalama kazası, Karahayıt köyünde kurmuştur (AVGM 607, 182/279).

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 10'da bu vakfin akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Dalama, Mesudlu köyü, Karahayıt köyündedir.

TABLO 10: Zeynep Kadın Vakfı

Akarlar	Dükkân	Bahçe	Asma Bahçesi	Zeytin Ağacı
Sayısı	3 1'i katmer, 1'i berber ve ayrıca 1 dükkân	3	4	12 dönüm ve ayrıca 43 adet zeytin ağacı
Hayrat	Lonca	Çeşme	Sebilhane	
Sayısı	1	3	1	

Vakfin hayratları; Karahayıt köyünde 2 çeşme, sebilhane, lonca ve İkiz Deresi köyünde çeşmedir. Bu hayratlarda akarların geliri ile bakım ve onarımını şart koşmuştur. Galle fazlasının sağlığında kendisinde olup vefatından sonra ise evlatlarından erkeğe 2, kıza 1 taksim şeklinde paylaşılmasını istemiştir. Vakfin yönetimini ise Cihanzâde vakıflarında gelenek hâline gelen erkek ve kız evladının yönetmesini, evlatlarının nesli kesilmesi durumunda hâkim onayıyla bilgili bir kişi müteveli tayin edilmesini şart koşmuştur.

Emetullah Hanım Vakfı

Abdülaziz Efendi'nin vakıf kuran diğer kızı ise Emetullah Hanım'dır. 25 Zilhicce 1222/1807 tarihinde Güzelhisar'da kurmuştur (VGM, 608/2, 321/271). Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 11'de bu vakfin akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar İymirdoğan Hasan Efendi Mahallesi, Mesudlu köyü, Karahayıt köyü, Dalama'dadır. Mülklerin kiraya verilmesinden elde edilen gelirin akar ve hayratlarının bakımında kullanılmasını istemiştir. Vakfin hayratları Güzelhisar Atpazarında sebil, çeşme ve Koca avlu olarak adlandırılan yerde çeşmedir.

TABLO 11: Emetullah Hanım Vakfı

Akarlar	Değirmen	Sebze Bahçesi	Mağaza	Deve Damı	Asma Bahçesi	Dükkan	Zeytin Ağacı
Sayısı	2	26 dönüm	4	1	12 dönüm ve 4 adet asma bahçesi ayrıca 2 adet bahçe	2 1'i berber dükkanı	12 dönüm ve ayrıca 43 zeytin ağacı
Hayratları	Sebil	Çeşme					
Sayısı	1	2					

Vakıf şartları olarak Atike Hanım'ın hayratı olan caminin müderrisine yıllık 48 kuruş, imama yıllık 10 kuruş, hatibe yıllık 5 kuruş, caminin kürsü şeyhine yıllık 5 kuruş, müezzinine yıllık 5 kuruş, cami kayyumuna yıllık 5 kuruş, mektep muallimine yıllık 20 kuruş, At Pazarı'nda bulunan sebile yaz aylarında kar ve şerbete ve sebilciye yıllık 20 kuruş, çeşme su yolcusuna yıllık 15 kuruş, Koca Avlu'daki çeşmenin su yolcusuna yıllık 20 kuruş, Mekke-i Mükerrerme'de zemzem suyunun sakisi, Mehmet Ragıp Bey ve Ahmet Bey adına 1 adet zer-i mahbûb verilmesini şart koşmuştur.

Vakfın yönetiminde sağ oldukça kendisi, vefatından sonra ise evlatlarının batın tertibine göre mütevellî tayin edilmesini ve eğer soy kesilirse Güzelhisar hâkimi tarafından mütevellî tayin edilerek yönetilmesini istemiştir. Galle fazlasının hayratların bakım ve onarımında kullanılmasını ve arta kalanların ise ilk batınlara ikili birlik usulüne uygun olarak paylaştırılmasını istemiştir.

Ümmügülsüm Vakfı

Müderri Hacı Abdülaziz Efendi'nin Ümmügülsüm adındaki kızı, vakfı 1176 yılında kendi adıyla Aydın Güzelhisar'da kurmuştur (AVGM, 612, 24, 29.). Ümmügülsüm'ün kurduğu vakfa ait H. 1176 yılına ait vakfiyenin Yunan işgali esnasında tahrip olması nedeniyle evladı Sadullah Efendi'nin düzenlediği 16 Ramazan 1342 tarihli ilam vakfiye yerine kaimdir (Apak 2014: 98).

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 12'de bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarlar ve hayratlarının bulunduğu yerler; Aydın Paşa Mahallesi, Gerenkova köyü, Topyatağı mevkinde, Sobuca kazası Cincin köyü ve Ahur köyündedir. Hayratları Güzelhisar Hükümet Caddesinde bulunan çeşme ve sebilidir.

TABLO 12: Ümmügülsüm Hanım Vakfı

Akarlar	Ev	Sebze Bahçesi	İncir Bahçesi	Zeytin Ağacı	Üzüm Bağı
Sayısı	1	24 dönüm	8 dönüm	62 adet ağaç	14 dönüm
Hayratlar	Sebil	Çeşme			
Sayısı	1	1			

Hayır şartı olarak Aydın Hükümet Caddesi'ndeki yapıların kar ve bakım, onarımı istenmiştir.

Vakfın yönetiminde hayatta olduğu sürece kendisinin, vefatından sonra zevci Veliyüddin Ağa'nın, onun da vefatından sonra erkek ve kız evlatlarının en büyüğü ve salih olanın müteveli olması istenmiştir. Galle fazlası ise mütevellinin tasarrufuna bırakılmıştır.

Şerife Fatma Hanım Vakfı

Cihanzâde Mustafa Ağa'nın eşi Hamzabalizade kerimesi Şerife Fatma Hanım 5 Şaban 1201/23 Mayıs 1787 tarihinde Güzelhisar Balyanbolu'da kendi adını taşıyan vakfı kurmuştur (AVGM, 579, 156/75). Şerife Fatma Hanım, Aydın'da tarım alanında önemli faaliyetleri olan ailelerden biri olan Hamzabalizade Hüseyin Ağa'nın kızıdır.

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 13'te bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar Buğday Loncası, Köprülü Mahallesi, Sobuca Kızıllıhisar köyündedir. Şerife Fatma Hanım, bu mülklerin kiraya verilmesini istemiştir. Vakfın Balyanbolu kazasında 3 çeşme ile eşinin Güzelhisar Lonca'da inşa ettirdiği Cihanzâde Mustafa Ağa Cami, Han, Çeşme ve Yarbaşı'ndaki çeşme hayratlarının bakım ve onarımlarını istemiştir.

TABLO 13: Şerife Fatma Hanım Vakfı

Akarlar	Han	Kâgir oda	Mahzen	Kahvehane	Dükkân	Zeytin ağacı	Gemi
Sayısı	1 han'ın 50 odası ve Ayrıca 1 han'ın 25 odası	13 adet	23	1	13	20	1
Hayratları	Cami	Çeşme	Han				
Sayısı	1	5	1				

Hayır şartları olarak Buğday Loncası'nda bulunan Cihanzâde Mustafa Ağa Camisi'nde imamlık yapan görevliye yıllık 30 kuruş, camide vaaz veren kişiye yıllık 30 kuruş, cuma ve bayram günlerinde hitabet görevlisine yıllık 18 kuruş, vakıf kayyumuna yıllık 12 kuruş, hafızlık yapan kişiye yıllık 12 kuruş, Kur'an okuyan ve hatim indiren kişiye yıllık 20 kuruş, Ramazan Paşa Camisi'nde vaaz veren kişiye yıllık 24 kuruş, müezzinlere yıllık 12 kuruş, bevvaba yıllık 12 kuruş, Hacı Salih Camisi'nin imamına 12 kuruş, Yarbaşı mevkisinde bulunan sebilin ihtiyaç ve bakımına 6 kuruş, Lonca mevkiinde bulunan camiye iftar vaktinde kar verilmesi, Mandıra köyü yakınlarında bulunan çeşmelerin bakım ve onarımına yıllık 10 kuruş, her Ramazan Ayı'nda cami bal mumu ve kandilleri için zeytin yağı alınması, camiye hasır ve kilim alınması, şeyhü'l-ferraşa yıllık 15 kuruş, Mekke'de Harem-i Şerif görevlilerine yıllık 15 kuruş verilmesini şart kılmıştır.

Şerife Fatma Hanım, vakfın yönetimini ise diğer ailenin vakıfları gibi evlat sıralaması ile büyük ve salih olanın yönetmesini istemiştir. Galle için de hayır şartları yerine geldikten sonra arta kalanın müteveli tarafından muhafaza edilmesini, gerektiğinde hayratlarının bakım ve onarımına kullanmasını istemiştir.

Cihanzâde Mehmed Bey Vakfı

23 Ramazan 1223 tarihinde Aydın Güzelhisar'da Cihanzâde Mehmet Bey Bin Mustafa Bey adını taşıyan bir vakıf kurduğunu vakfiyesinden öğrenebiliyoruz (AVGM, 583, 64, 50).

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 14'te bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar Köprülü Mahallesi, Kemer köyü, Mandıra köyü, Sobuca Tekeli köyü, Dibekönü mevkisinde, İmam köyü, Doğan köyü ve Sobuca yakınlarında bulunmaktaydı.

TABLO 14: Cihanzâde Mehmet Bey Vakfı

Akarlar	Ev	Kahvehane	Sebze bahçesi	Değirmen	Samanlık	Ahır	İncir bahçesi	Zeytin ağacı	Gemi
Sayısı	1	2	18 dönüm ve ayrıca 6 adet sebze bahçesi, zeytin, zerdali bahçesi	2 1'i susam yağı ve ayrıca 1'i palamut değirmeni	1	1	237 dönüm	29	1
Hayratlar	Çeşme								
Sayısı	4								

Vakfın hayratı ise Aydın'ın köyleri olan Kemer köyünde çeşme, İmam köyünde oğlu için yaptırdığı çeşme, İmam köy ve Mandıra köylerinde annesi Fatma Hanım için yaptırdığı çeşmelerden ibarettir. Vakfın gelirlerinden bu çeşmelerin su yollarının bakım ve onarımının yanında diğer hizmetleri gören personel maaşlarının ödenmesi şart koşulmuştur.

Vakfın faaliyetlerini yürütecek görevlilere gelince bunlar; Abacızade Camisi'nde ders verecek hocaya yıllık 60 kuruş, oturduğu konakta öldükten sonra her Ramazan'da hatm-i şerif yapan hafıza yıllık 40 kuruş, vakfın annesi Şerife Fatma Hanım için hatm-i şerif okuyan kişiye yıllık 30 kuruş, Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere görevlilerine yıllık 25 kuruştan ibaretti. Köprülü Mahallesi avarızı için vakıf gelirinden yıllık 20 kuruş ödenmesi gerekiyordu.

Vakfiye şartlarına göre vakfın tevliyeti (yöneticisi) kendisinde, ölümünden sonra batın tertibi, yaşça büyüklük ve salih olması gözetilerek erkek ve kız evlatlarına geçecek, soyu kesildiğinde vakfın yönetimi aynı usulle kardeşi Hüseyin Bey'in evlatları tarafından yürütülecekti. Onun da soyu tükendiğinde tevliyet, zamanın bölge hâkimi tarafından seçilen kişiye geçecektir. Vakıf ayrıca galle fazlasının erkek ve kız evlatları arasında eşit olarak paylaştırılmasını şart koşturmuştur. Vakıf, görevini yerine getirmiyorsa galle fazlası fakirlere dağıtılacaktır.

Ayrıca 1894 yılına ait belgeden Cihanzâde Rabia Hanım'ın vakfın işletmekte olduğu geminin zarara uğratılmasından şikâyetçi olduğunu ve gerekli tahkikatın yapılmasını istediğini öğreniyoruz (DH. MKT., 264/22).

Cihanzâde Hüseyin Bey Vakfı

Cihanzâde Hüseyin Bey'in, Güzelhisar'da kendi adını taşıyan vakfı kurduğu 02 Cemaziyelahir 1201/22 Mart 1787 tarihli vakfiyesinden öğrenilmektedir (AVGM, 1988, 488.).

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 15'te bu vakfin akarları görülmektedir.

TABLO 15: Cihanzâde Hüseyin Bey Vakfı

Akarlar	Ev	Dükkan	Kahvehane	Zeytin ağacı	Delice bahçesi	Bağ	Sebze bahçesi	İncir bahçesi	Gemi
Sayısı	30	11 2'si debbâğ, 3'ü berber, 1'i uncu, 1'i kürkçü, 2'si bakkal, 1'i demirci ve 1'i katmerci dükkan	1	70	12	2	83 dönüm	66 dönüm	1
Hayratlar	Cami	Muallimhane	Sebil	Çeşme					
Sayısı	1	1	1	1					

Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar Saray İçi mevki, Yarbaşı mevki, Penbe Pazarı mevki, Buğday Loncası mevki, Yahudiler mevki, Hurşit Tımarı, Eymir köyü, Osmanbükü köyü, Tepecik köyü, Yeniköy ve Köşk'tedir. Vakfın hayratları; Osmanbükü köyünde cami, muallimhane ve sebil, Yeniköy'de bir çeşmedir.

Hayır şartları; Osmanbükü köyündeki camide müderrislik yapan kişiye yıllık 80 kuruş, vaaz veren kişiye yıllık 40 kuruş, hatibine yıllık 40 kuruş, cami imamına yıllık 80 kuruş, aşırhana yıllık 18 kuruş, cami müezzine yıllık 30 kuruş, caminin ihtiyaç ve bakılmasına, babası Mustafa Ağa'nın Lonca'da yaptırdığı camide Kur'an öğretilmesi için Şeyhü'l-Kurra'ya günlük 18 akçe, camide üç aylarda tefsir öğreten kişiye yıllık 30 kuruş, babası Mustafa Ağa'ya hatim indirecek iki kişiye yıllık 30 kuruş, Seyit Hacı Salih Camisi imamına yıllık 12 kuruş, Aydın Ulu Camisi'nin kandillerine Ramazan Ayı'nda zeytin yağı alınması, Hasan Çelebi Camisi minaresinde yakılması için zeytin yağı alınması, Cuma Mahallesi'nde Hacı İvazoğlu sebiline yaz aylarında kar alınması, vakfin kendi sebiline yaz aylarında 2 yük kar ve bal şerbeti alınması için ve sebilde servis yapan görevliye yıllık 20 kuruş, Yeniköy'de bulunan

çeşme bakım ve onarımına yıllık 20 kuruş, sebil yanındaki çeşmenin su yolcusuna yıllık 20 kuruş, Ravza-i Mutahhara görevlisine her yıl 50 kuruş ve Mekke-i Mükerreme görevlilerine yıllık 120 kuruş verilmesidir. Vakfın yönetiminde ise sağlığında kendisinin, ölümünden sonra Cihanzâde vakıflarında olduğu gibi evlatlarının bulunmasını istemiştir.

Rabia Hanım ve İbrahim Bey Vakfı

Cihanzâde Mustafa Ağa'nın kızı olan Rabia Hanım hakkındaki bilgiler Hacı İbrahim Bey adlı kişinin vakfiyesinden öğrenilmektedir (AVGM, 590, 149, 141.). Aynı zamanda Rabia Hanım, El-Hac İbrahim Bey ve zevcesi Cihanzâde Kerimesi Rabia Hanım İbneti'l-Merhum Mustafa Bey Vakfı adıyla 1299 yılında Aydın Güzelhisar'da vakıf kurmuştur. Rabia Hanım'ın eşi olan İbrahim Bey'in 1882 yılına ait vakfiyesinde Rabia Hanım'a babası Mustafa Bey'den kaldığı anlaşılan iki gemi kayda alınmıştır. Söke ve Kara Kapı adlı bu gemilerden birinin Sarıçay'da, diğersinin ise Söke'de işletilmekte olduğu görülmektedir (Gümüş 2015: 34).

Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 16'da bu vakfın akarları görülmektedir. Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar'ın Söke kazası, Sobuca kazası Çulhular köyü, Caferler köyü, Cincin köyü, Çakmar köyü, Kızılcahisar köyü, Akpınar köyü, Taşköy, Aydın Kavaklı Kahve, İmam köyü'ndedir.

TABLO 16: Rabia Hanım ve İbrahim Bey Vakfı

Akarlar	Zeytin Ağacı	İncir Ağacı	Bağ	Gemi
Sayısı	2582	?	10 dönüm ve ayrıca 1 adet bağ bahçesi	2 Söke ve Kara kapı adlı
Hayratları	Cami	Sıbyan mektebi	Tahta köprü	
Sayısı	1	1	1	

Vakfın Köprülü Mahallesi'nde inşa edilen sebil, (Çakırbeyli?) Çakmar köyü yakınlarında yaptırılan (muhtemelen Menderes Nehri üzerinde) Tahta Köprü vakfın hayratlarıdır. Diğer hayratları kardeşinin Cihanzâde Hüseyin Bey Vakfının Osmanbükü'nde yaptırmış olduğu cami, sıbyan mektebidir.

Rabia Hanım; vakfının, eşiyle birlikte ortak yönetilmesini, vefatlarından sonra erkek evlatlarının ortaklaşa, onların da vefatından sonra en büyük kız evladın yönetmesini istemiştir. Kız evlatlarının vefatından sonra batın tertibine göre erkek ve kız evlatlarının büyük ve salih olanının yönetmesini, onların da nesli kesilirse Aydın ilinin ileri geleninin yönetmesini istemiştir.

Rabia Hanım, galle fazlasının dağıtımını konusunda eşiyile beraber mutasarrıf olmayı, eşlerden hangisi ölürse vakfın hissesinin diğer eşin vakfına (İbrahim Bey ile Rabia Hanım Vakfı hisseleri) verilmesini istemiştir. Her ikisinin vefatında gallenin birinci batındaki evlatlarına verilmesini, onların da vefat etmesinden sonra birinci batın evlatların kız ve erkek evlatları arasında eşit şekilde paylaşılmasını istemiştir. Vakfın nesli kesilirse yakın akrabalarının birinci batında bulunan kız ve erkek evlatlarına eşit olarak paylaşılmasını istemiştir.

Cihanzâde Mustafa Ağa Vakfı

Es-Seyyid El-Hac Cihanzâde Mustafa Bey, Bin İbrahim Bey adıyla Aydın'da Cemaziyelevvel 1259 tarihinde vakıf kurmuştur (AVGM, 603, 120, 210.). Vakfiyesine dayalı olarak hazırlanan Tablo 17'de bu vakfın akarları görülmektedir.

TABLO 17: Cihanzâde Mustafa Ağa Vakfı

Akarlar	Ev	Kahvehane	Sebze bahçesi	Değirmen	Samanlık	Ahır	İncir bahçesi	Bahçe	Zeytin ağacı	Gemi
Sayısı	1	2	24 dönüm	2 l'i susam, 1 l'i palamut	1	1	237 dönüm	Zeytin ve ayrıca zerdali bahçesi	29	1 (incir sefinesi adlı)
Hayratlar	Cami	Şadırvan								
Sayısı	1	1								

Bu akarların bulunduğu yerler; Güzelhisar Köprülü Mahallesi, Kemer köyü, Mandıra köyü, Sobuca Tekeli köyü, Göllüce, Güzelhisar Dibekönü, Güzelhisar Yarbaşı mevki, İmam köyü, Doğan köyü ve Serçe köyündedir. Vakfın hayratı; kendi yaptırdığı Koçarlı'daki cami ve şadırvandır. Ayrıca hayır şartları olarak camilerin onarımı ve diğer ihtiyaçları için yıllık 200'er kuruş ödenmesini istemiştir. Diğer kadro ve ücretler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO 18: Cihanzâde Mustafa Ağa Vakfı kadrosu ve ücretleri

Kadro	Müdürris	Vâiz	İmam	Hatip	Müezzîn	Cami Kayyımı	Cami Devirhamı	Muallim	Sobuca Kapısı İbrahim Ağa Cami İmamı ve Hatibeen	Çandalı köyü Cami imam ve hatibine
Sayısı	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ücret (Aylık/ Kuruş)	50	20	30	30	30	25	10	10	5	5

Vakfın yönetiminde kendi erkek ve kız evlatları yoksa kız kardeşinin erkek ve kız evlatlarının, eğer onların da soyu kesilmişse akrabalarından yaşı büyük olanın mutasarrıf olmasını şart koşturmuştur.

Değerlendirme ve Sonuç

Aydın bölgesinde XVII. yüzyılın sonlarından XIX. yüzyılın ortalarına kadar devam eden egemenlik dönemlerinde ailenin bu bölgede siyasi, idari, kültürel ve ekonomik olarak tek güç olduğu görülür. Ailenin bu bölgede etkin güç olmasında şüphesiz mal varlıkları ve devlet görevleri, Aydın'ın deniz ulaşımına elverişli olması etkilidir. Aile, gücünü daim kılmak için Hamzabali, İlyaszade, Posacızade gibi güçlü aileler ile akrabalık bağı kurmuştur (Gümüş 2015: 235). Ayrıca mezar taşlarında adı geçen fakat arşiv belgelerinde adı geçmeyen ve sakin bir yaşam süren Cihanzâde aile bireyleri bulunmaktadır (Tablo 19).

Cihanzâde Vakıfları Gelirini (Galle) yararlanmasını kendini veya evlatlarına şartı koymasına ile hayır vakfından ziyade aile vakfı özelliği taşımaktadır. Barkan (Barkan 1940: 161; Akman 2020: 136); aile vakıflarına aile mülkünü olası bir devlet müsaderesinden kurtarmak, miras paylaşımına karşı bir koruma ve gelirlerini kendi ailesinin yararına tahsis ettiği düşüncesindedir. Vakfiyeler, aynı zamanda bir vasiyetname işlemi görmektedir. Cihanzâde, başlangıçta paranın değer kaybetmesi sonucu önlem amacıyla taşınmaz mülk almaya başlamıştır. Arşiv belgelerinden hareketle özellikle Abdülaziz Efendi'den sonra kurulan vakıfların ailenin servetini korumaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Son dönemde Cihanzâde mülklerine alacaklılar yüzünden el konulduğu görülmektedir. Bu nedenle Cihanzâde ailesi vakıf kurduk-

ları görülür. Bölgede vakıf faaliyeti bulunan ve etkin bir güç olan Kara Osmanoğullarının da vakıfları ile karşılaştığımızda benzer anlayış görülür.

Karaosmanoğlu üzerine yapılan araştırmalarda 9 kişinin vakıf kurduğu ve bunlarda 100'e yakın dini, eğitim ve kamu tesisi inşa ettirdikleri anlaşılmaktadır (Nagata 1997:143, Aktepe 2006: 367-382). Karaosmanoğlu vakfiyeleri de Cihanzâde vakfiyeleri ile benzerlik göstermektedir. Nagata'ya göre vakfedilen gayri menkullerden elde edilen gelirin bir kısmı ile hayri işlere, geri kalan kısmı ise ailenin geçimini sağlayabilmesi için aile efradı arasında taksim edilmekte ve mütevellinin vefatından sonra çocuklarına geçmektedir. (Nagata 1997: 145). Kara Osman oğullarının vakıf kurması II. Mahmud ile hükümet merkezi tarafından baskı görmeleridir (Nagata 1997: 159). Kuyulu ise, Kara Osman ailesi yaptırdıkları cami, medrese, çeşme, sebil gibi hayır yapılarına vakfettikleri bu eserleri ailenin yaptırma amacının mal varlıklarını müsadere eden kurtarmak gibi bir nedeni olabileceği akla geliyorsa da, bunca eser yaptıran Kara Osman-oğulları'nın hayır işlerine önem vermediği de söylenemez (Kuyulu 1992: 15) düşüncesindedir.

Ayça Apak, araştırmalarında Cihanzâde vakıflarına ait belgelerin Yunan İşgali sırasında kaybolması, bir kısmının ise bilinmeyen nedenlerle senetsiz olarak kütüğe geçilmesinden dolayı Cihanzâde vakıflarına ait tapu kayıtlı 71 vakıf ile ilgili evveliyat kayıtlarına ulaşamamıştır (Apak 2014: 101). Yine Osmanlı arşivinde H 23.04.1288 tarihli Sobuca Âyanı Cihanzâde Mustafa Ağa'nın eşi Fatma Hanım Vakfı (BOA, 201998) ve H 08.09.1286 tarihli Cihanzâde Hacı Muhsin Ağa (BOA, 21349) Vakfı'nın bulunmasına rağmen 14.01.2019 tarihli araştırmamızda Vakıflar Dairesinde vakıfların kayıtlarına rastlanmamıştır. Bu durum, Cihanzâdelerin vakıflarına ait belgelerin bulunduğunu ancak paylaşılmadığını düşündürmektedir. 1954 yılına ait bir belge Cihanzâde Ümmügülüm Vakfına ait sebil arsasının satılmasına ilişkindir (BOA, 135-32-20, 68-71). Vakıf mülklerinin, tapu kayıtlarının evveliyatına ulaşamamasının sebebini açıklamaktadır. Günümüzde 10'u mazbut, 4'ü mülhak olan bu vakıfların tapu kayıtlarından ulaşamayanların evveliyatının ve günümüzdeki durumlarının detaylı bir şekilde araştırılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yediyıldız, bir sosyal müessese olarak vakfın oynadığı rolden bahsederken, bu müessesenin Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk devirlerinde Anadolu ile Balkanlar'ın gelişmesinde ve XVIII. yüzyılda da birçok köyün kasabaya hatta şehre dönüşmesinde büyük rol oynadığına işaret etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1856 yılına kadar belediye teşkilatı bulunmadığından,

şehre su getirilmesi ve şehirlerarası ulaşım gibi vazifelerin önemli bir kısmı vakıf müessesesi tarafından temin ediliyordu (Yediyıldız 1982: 24; Nagata 1997: 151). Cihanzâde ailesi, tablo 20’de görüldüğü gibi, ticaretle uğraşması Güzelhisar’da Han inşa ettirmeleri kent nüfuzunun yayılmasına ve gelişmesine katkıda bulunur. Yine ailenin değirmen, fırın, kiremit tarzı dükkanlarının olması bölgede ikamet eden ya da muhtemelen kendi işçilerinin yiyecek ve içeceklerini sağlamaya yöneliktir. Vakıf akarlarının içinde bakkal, demirci, debbağ, fırıncı, kürkçü, uncu, sarrace dükkanlarının olması Osmanlı Güzelhisarı kentinin günlük insan ihtiyacını karşılayan sanayi tesislerinin varlığını da göstermektedir.

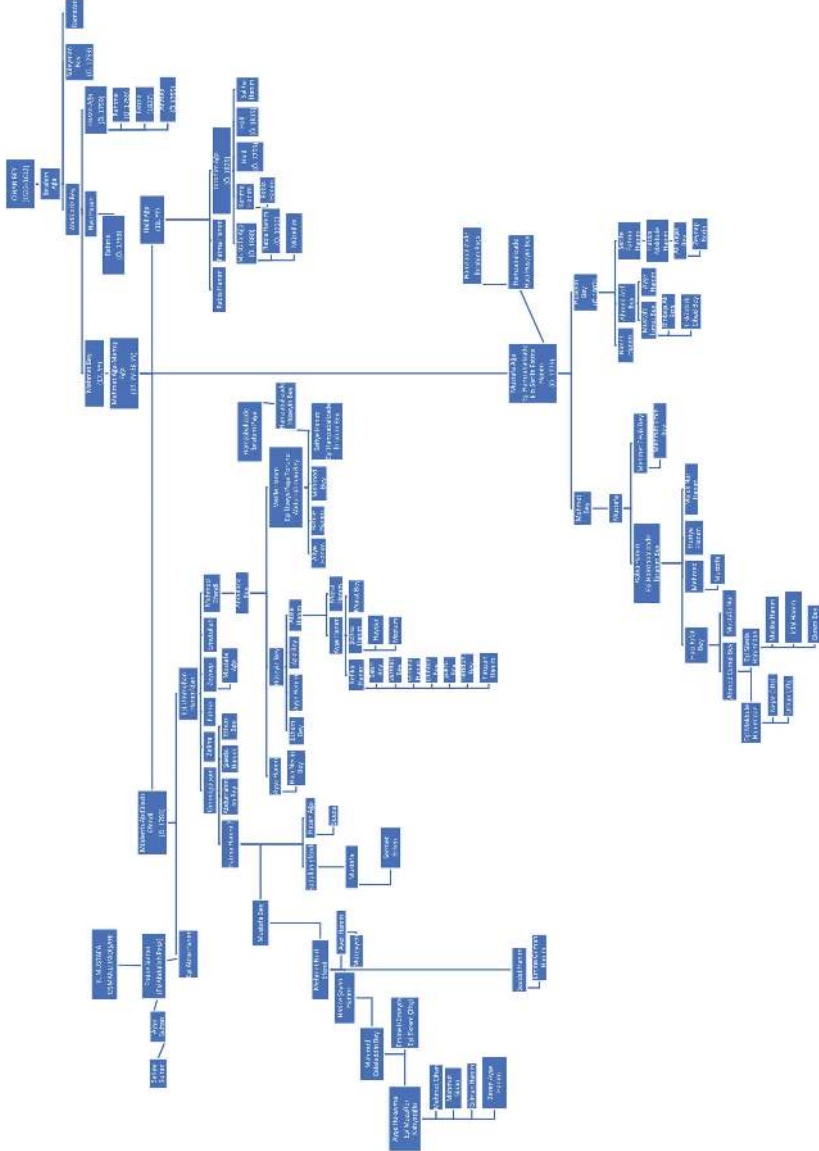
Osmanlı kentlerinin gelişiminde önemli bir faktör olan vakıfların ve faaliyetleri üzerine yeterince araştırmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda vakıfların daha fazla araştırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak Cihanzâdeler, ilki 1149/1736 yılında, sonuncusu 1299/1882 yılında olmak üzere toplam on dört vakıf kurmuştur. Vakfiyelere göre Aydın ve ilçelerinde Cihanzâde ailesinin vakıflarına ait hayrat olarak 68 adet eser yaptırdığı tespit edilmiştir. Bu yapılardan en erken olanı H 1149/M 1737, en geç olanı H 1250/M 1834 yıllarında yaptırmışlardır. Cihanzâde ve diğer âyan aileleri gibi kendi yaptırdıkları ya da tahribata uğramış eski yapılara itibarını iade ederek kendilerinin toplum içindeki konumlarına ve servetlerine meşruiyet kazandırmak olduğu düşünülebilir. Cihanzâdeler yaşadıkları toplumda bu yolla nüfuzlarını devam ettirme olsa da kentin kalkınmasına vakıf faaliyetlerinin payı vardır. Bu nedenle Cihanzâdeler Aydın’da hem devletin hem de toplum devamlılığını sağlamışlardır. Cihanzâde vakıflarının dini ve eğitim alanında kente katkıda bulunularak, bu kurumlarda istihdam sağlayıp kentin ekonomisine de katkıda bulunmuşlardır. Bir kentteki vakıf sayısı o kentin zenginliğini gösteren önemli bir kanıttır. Vakıflar sayesinde kente çok sayıda insana iş, konaklama ve yiyecek sağlanmıştır. Bu çerçevede Cihanzâde vakıf faaliyetleri Aydın’daki hayratlarla halkın ve kentin sosyal gelişmesinde önemli katkısı olmuştur.

Cihanzâde ailesinin on dört vakıfta akar olarak vakfettiği mülkler ve hayratlar tablo 20 ve 21’de gösterilmiştir.

TABLO 19: Cihazzâde soyağacı

(Bu soyağacı Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi, Cihanoğlu Aile Arşivi, Vakıflar Arşivi ve Mezar Taşları'ndan faydalanarak hazırlanmıştır.)

TABLO 20: Cihanzâde Vakıflarının Akar Listesi

Akarlar	Sayısı	Akarlar	Sayısı
Ahır	4	Deve Damı	1
Bağ Bahçesi	77 dönüm ve ayrıca 3 adet Bağ Bahçesi	Üzüm Bahçesi	1 kıt'a
Değirmen	10 3'ü At Değirmeni	Ev	39 Ev ve ayrıca 19 Odalı 1 Ev
Dükân	43 1'i Kürkçü, 1'i uncu, 2'si Debbağ, 1'i abacı, 3'ü Demirci, 2'si Helvacı, 8'i Berber, 4'ü Bakkal, 1'i Terzi, 1'i Oturakçı, 1'i Sarrace, 2'si Katmerci ve ayrıca 16 Dükân	Fırın	4 2'si Ekmek Fırını
Gemi	4	Han	2 Han ve ayrıca 1 Han'da 50 oda, 1 Han'da 25 oda ve 1 Han hissesi
İncir Bahçesi	548 dönüm ve 1 kıt'a incir bahçesi	Kâgir oda	13
Kahvehane	9	Mağaza	4
Samanlık	2	Yağhane	1
Zeytin Ağacı	57 dönüm ve ayrıca 10186 adet Zeytin Ağacı		

TABLO 21: Cihanzâde Ailesi Hayrat Listesi

Hayrat	Cami	Çeşme	Han	Kütüphane	Lonca	Medrese	Muallimhane	Namazgâh	Sebil	Sıbyan Mektebi	Şadırvan	Tahta Köprü
Mevcut	6	7	1	-	-	1	-	1	4	2	1	-
Yıkılmış	3	15	-	1	1	3	1	-	5	-	-	1
Toplam	9	22	1	1	1	4	1	1	9	2	1	1

KAYNAKLAR/REFERENCES

Aktepe Münir (2006). “Manisa Ayanlarından Kara Osman Oğlu Mustafa Ağa ve Üç Vakfiyesi”, *Vakıflar Dergisi*, S. 9, Ankara, s. 367-382.

Apak, İnci Ayça (2014). *Tarihte Cihanzadeler ve Kurdukları Vakıflar*, Uzmanlık Tezi, Ankara: T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı.

Arel, Ayda (1993). “Aydın ve Yöresinde Bir Ayan Ailesi ve Mimarlık; Cihanoğulları”, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Problemler; Araştırmalar; Tartışmalar; Sempozyumu*, Ankara, s. 184-221.

Arel Ayda (2006). “Müderriş Cihan-zade Abdülâziz Efendi ile Aydın Güzelhisarı’ndaki Camisi ve Diğer Vakıfları Hakkında..” *Sanat Tarihi Defterleri 10*, İstanbul: Ege Yayınları, s. 91-109.

Barkan, Ömer Lütfi (1940). “şer’i Miras Hukuku ve Evlatlık Vakıflar”, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 6, S. 1, İstanbul, 168-181.

Akman, Ekrem (2020). “Tanzimat Sonrasında Siverek’teki Vakıflar ve Mahkemelere Yansıyan Problemleri”, *Vakıflar Dergisi*, s. 53, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, s. 133-145.

Ertuş, Mehmet Yaşar-Kılıçaslan, Hacer (2017). “Rodos’un Fetih Günlüğü Kanuni Sultan Süleyman’ın Rodos Seferi Rûznâmesi” *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal Academic Inquiries)*, Cilt/Volume:12, Sayı/Issue:1, Sakarya, s. 1-36.

Gökbel, Asaf (1936). *Aydın İli Tarihi, Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar Aydın*, Aydın: Halkevi Yayınları.

Gümüş, İlker (2015). *Cihanoğlu Ailesine Ait Mimari Eserler*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van.

Kurukaya, Nilgün (2014). *Aydın Merkezdeki Mezar taşları*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes.

Kuyulu İnci (1992). *Kara Osman-Oğlu Ailesine Ait Mimari Eserler*, Kùltür Bakanlığı yayınları 1431, Sanat Tarihi Dizisi/21, Ankara.

Nagata, Yuzo (1997). *Karaosmanoğulları Üzerine Bir İnceleme*, Türk Tarih Kurumu, Yayınları Dizi 176, Ankara.

Sarıbey, Aysun (2013). *Aydın Vilayetinin'de Çiftlikler (1839-1918)*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

Tùl, Őukrü (2011). *Ege Defteri Aydın*, İzmir.

Varol, Abdùl Halim (2015). *Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziresi Mezar Taşları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yediyıldız, Bahaeddin (1982). "Müesseseler-Toplum Münasebetleri Çerçevesinde XVIII. Asır Türk Toplu ve Vakıf Müesseseleri", *Vakıflar Dergisi*, S. 15, s. 23-53.

Yılmaz, Muzaffer (2014). "Aydın'da Cihanoğullarına Ait İki Su Yapısı: Cihanoğlu Abdùlaziz ve Atike Hanım Çeşme-Sebili", *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, C. 4 S.9, s. 115-128.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

AE. SABH.I. 116-7853, H. 04.03.1194.

AE. SABH.I. 14-1251, H. 10.09.1203.

AE. SABH.I. 283-18977, H. 22.12.1189.

AE. SSLM. III, 333-19269, H. 29.12.1204.

C. AS. 1201-53776, H.07.09.1184.

C. AS. 911-39314, H. 29.12.1187.

C. AS. 42351/973, 29/Ş/1186.

C. AS. 48675/1101, 29/R/1187.

C. AS. 29082/693, 29/R/1190.

C. ADL. 5900/98

C. BH. Gömlek no: 11337, dosya no: 245, 25/Ş/ 1198.

C. DRB., gömlek no: 396, dosya no: 8, 24/L/1211.

C. ML. 12528/271

C. ML. 624-25686, H. 29.07.1189.

C. ML. 659-26949, H. 09.09.1192.

C. ML. Gömlek no: 14669, dosya no: 358, 13/Z/ 1223.

C. ML. Gömlek no:31206, dosya no 766, 27/B/1197.

C. ML., gömlek no: 3939, dosya no: 8, 15R/1210.

C.ML. 662-27097, H. 12.11.1204.

D. BŞM.MHF., Gömlek no: 42, Dosya no: 70, 06 /N/1197.

DH. MKT., 264-22, H. 20.01.1312.

HR. MKT., gömlek no: 96, dosya no: 295, 09/L/1272.

TS. MA.e. 550-43, H. 15.02.1190.

TS. MA.e. 878-17, H. 22.01.1190.

Yer bilgisi; 135-32-20, Dosya ek: 68-71, Belge tarihi: 25.03.1954.

Devlet başkanlığı, Osmanlı arşivi, yer bilgisi 21349.

Devlet başkanlığı, Osmanlı arşivi, yer bilgisi 201998.

Adalar mahkemesi 7-4.

MahmutPaşa Mahkemesi sicili 126, H. 1134-1335.

İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi, Mahmut Paşa Mahkemesi, 246 no'lu defter.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Başkanlığı Arşivi

AVGM, 739 Numaralı Defterin 101. Sayfası 47. sırasında kayıtlı “ Mehmet Ağa oğlu Cihanzade Hacı Abdülaziz Efendi Vakfı” 1168/1755 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 742 Numaralı defterin 356. Sayfası ve 159. Sırasında kayıtlı “Cihanzade Abdülaziz Efendi Ümmü veledi muhallefesi hacce Ümmühan Kadın Vakfı” 1200/1786 tarihli vakfiyesi.

VGM, 581/2 Numaralı defterin, 469/441 sayfası ve sırasında kayıtlı “El-Hace Ümmühani Hanım Zevce-i Cihanzade El-Hac Abdülaziz Efendi” 1215/1800 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 578 Numaralı defterin, 272 sayfası, 95 sırasında kayıtlı “Cihanzade Abdülaziz Efendi Halilesi El-Hacce Atike Hanım Binti Abdullah” 1202/1788 tarihli vakfiyesi.

VGM, 578 Numaralı defterin, 275 sayfası, 96 sırasında kayıtlı 1205/1790 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 607 Numaralı defterin, 182/279 sayfa sırasında kayıtlı “Zeyneb Kadın Binti Cihanzade Abdülaziz Efendi” 1208/1793 tarihli vakfiyesi.

VGM, 608/2 Numaralı defterin, 321/271 sayfa sırasında kayıtlı “Müderresin-i kiramdan merhum Cihanzade e-hac Abdülaziz Efendi'nin kerime-i muhteremeleri Emetullah Hanım” 1222/1807 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 612 Numaralı defterin, 24. Sayfası, 29. Sırasında kayıtlı “Cihanzade Abdülaziz kızı Ümmügülsüm Hanım vakfı” 1176-1342/1762-1923 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 736 Numaralı defterin 27. Sahife, 15. Sırasında kayıtlı “Hacı Mehmet oğlu Cihanzade Hacı Mehmet Ağa” Evali Zilhicce 1149/1737 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 579 Numaralı defterin, 156/75 sayfa sırasında kayıtlı “ Şerife Fatma Hanım binti'l-merhum Hamzabalizade es-seyid el-hac Hüseyin Bey” 1201/1787 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 583 numaralı defterin, 64. Sayfası, 50 sırasında kayıtlı “ Mustafa oğlu dergâhı âli kapıcı başlarından Cihanzade Mehmed bey Vakfı” 23 Ramazan 1223 tarihli vakfiyesi.

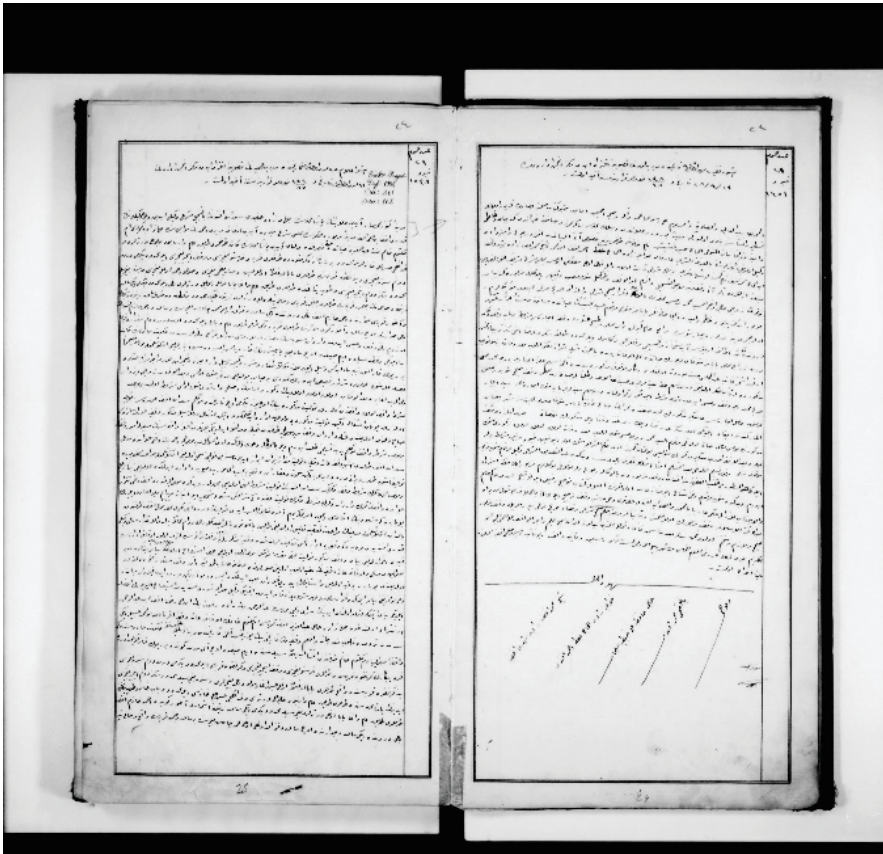
AVGM, 1988 numaralı defterin, 488. Sayfasında kayıtlı “Cihanzade Hüseyin Bey Bin Mustafa Bey Vakfı” 1201 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 1988 numaralı defterin, 488. Sayfasında kayıtlı “Cihanzade Hüseyin Bey Bin Mustafa Bey Vakfı” 1201 tarihli vakfiyesi.

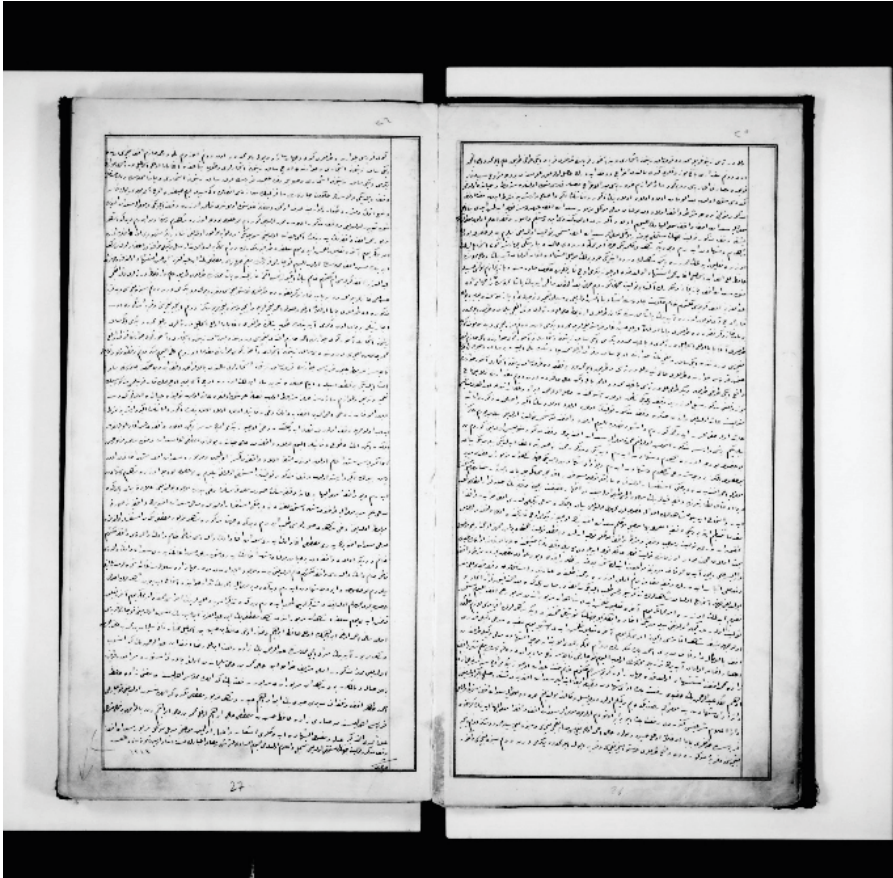
AVGM, 590 numaralı 149. Defterin 141. Sırasında kayıtlı İbrahim Beyoğlu Hacı İbrahim Beyin 1299 tarihli vakfiyesi.

AVGM, 603 numaralı defterin, 120. Sayfası, 210. Sırasında kayıtlı “ Es-seyid Mustafa Ağa İbn Merhum İbrahim Vakfı” 1259/1834 tarihli vakfiyesi.

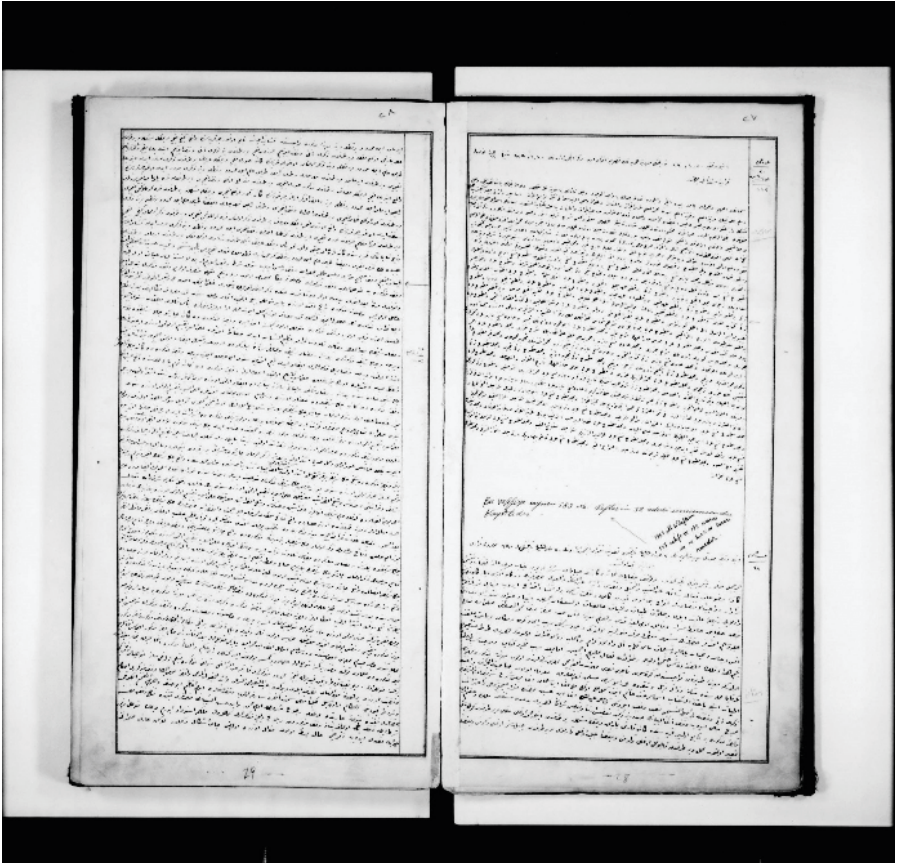
Osmanlı Arşivi NFS.D. 00113; MN./EV.D. 13741; VGM 2 teşrin-i evvel 928 tarihli 124/87 Numaralı karar defteri;

Cihazzâde Abdülaziz Efendi kızı Ümmügülsüm Vakfı Vakfiyesi-1 (VGM'den)

Cihanzâde Abdülaziz Efendi kızı Ümmügülsüm Vakfı Vakfiyesi-2 (VGM'den)

Cihanzâde Abdülaziz Efendi kızı Ümmügülüm Vakfı Vakfiyesi-3 (VGM'den)

